

25113

Seat No. _____

M. Ed. Examination

April/May - 2003

**Philosophical & Sociological Foundation of
Education : Paper-III
(Compulsory)**

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 100

- સૂચના : (૧) પ્રશ્નો અને સૂચનાઓ કાળજીપૂર્વક વાંચી તમારા ઉત્તર મુદ્દાસર લખો.
અપ્રસ્તુત લખાણના ગુણ કાપવામાં આવશે.
(૨) બંને વિભાગના ઉત્તરો અલગ-અલગ ઉત્તરવહીમાં લખો.

વિભાગ-૧

- ૧ (અ) અને (બ) એમ બંનેના ઉત્તરો લખો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૭૫૦ શબ્દોમાં હોવો જોઈએ :
(અ) કેળવણી અને તત્ત્વજ્ઞાનનો સંબંધ દર્શાવી શૈક્ષણિક તત્ત્વજ્ઞાનની સંકલ્પના ૧૫ સ્પષ્ટ કરી. શૈક્ષણિક તત્ત્વજ્ઞાનના અભ્યાસક્ષેત્રની વિગતે ચર્ચા કરો.

અથવા

- (અ) મૂલ્યોનું શિક્ષણ એટલે શું ? વિવિધ મૂલ્યોના શિક્ષણમાં શાળા અને ૧૫ શિક્ષકની ભૂમિકાની સવિસ્તૃત ચર્ચા કરો.
(બ) નીચેના મુદ્દાઓને અનુલક્ષીને વ્યવહારવાદી વિચારધારાની સમીક્ષા કરો : ૧૫
(૧) શિક્ષણની સંકલ્પના
(૨) અભ્યાસક્રમ
(૩) શિક્ષકની ભૂમિકા.

અથવા

- (બ) મહર્ષિ રવિન્દ્રનાથ ટાગોરના શિક્ષણ દર્શનના આધારે નીચેના મુદ્દાઓની ૧૫ ચર્ચા કરો.
(૧) શિક્ષણના હેતુઓ
(૨) અભ્યાસક્રમ
(૩) શિક્ષણની પદ્ધતિઓ.

- ૨ નીચેનામાંથી કોઈપણ પાંચ પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૨૦ ૧૫૦ શબ્દોમાં હોવો જોઈએ :
(ક) અસ્તિત્વવાદના પાયાના સિદ્ધાંતો જણાવો.

- (ખ) આદર્શવાદની શિક્ષણ વિચારધારાની મર્યાદાઓ જણાવો.
- (ગ) ગાંધીજીના શિક્ષણદર્શન અનુસાર શિક્ષણમાં શિક્ષકની ભૂમિકાની ચર્ચા કરો.
- (ઘ) વાસ્તવવાદની વર્ગખંડના શિક્ષણ પરની અસરો જણાવો.
- (ચ) મહર્ષિ અરવિંદની કમિક શિક્ષણપદ્ધતિની વિશેષતાઓ જણાવો.
- (છ) “મૂલ્યો શીખવી શકાતાં તે આત્મસાત કરવાનાં હોય છે. પ્રસ્તુત વિધાનના સંદર્ભમાં તમારી પ્રતિક્રિયા જણાવો.”
- (જ) પ્રકૃતિવાદી વિચારધારાનાં નોંધપાત્ર લક્ષણો જણાવો.

વિભાગ-૨

૩ નીચેનામાંથી કોઈપણ બે પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. પ્રત્યેકનો ઉત્તર આશરે ૪૦૦ ૨૦ શબ્દોમાં હોવો જોઈએ :

- (ક) સામાજિકીકરણ એટલે શું ? બાળકના સામાજિકીકરણમાં કઈ કઈ સંસ્થાઓ ફાળો આપે છે ? કોઈપણ એક સંસ્થાની ભૂમિકા અને મહત્વની વિગતે ચર્ચા કરો.
- (ખ) આધુનિકીકરણ એટલે શું ? સમાજનું આધુનિકીકરણ શિક્ષણના આધુનિકીકરણ પર આધારિત છે. શાથી ? ચર્ચા કરો.
- (ગ) ભારતીય પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખી રાષ્ટ્રની આર્થિક વ્યવસ્થાની શિક્ષણ પર થયેલી વિધેયાત્મક અને નિષેધાત્મક અસરોની ચર્ચા કરો.

૪ નીચેનામાંથી કોઈપણ પાંચ પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો. પ્રત્યેક ઉત્તર આશરે ૨૫૦ ૩૦ શબ્દોમાં હોવો જોઈએ.

- (ક) રાષ્ટ્રીય એક્તા એટલે શું ? રાષ્ટ્રીય એક્તાની કેળવણીમાં શિક્ષણની ભૂમિકાની ચર્ચા કરો.
- (ખ) “કેળવણી અને સમાજ બન્ને સતત પરિવર્તનશીલ રહેવાં જોઈએ.” આ વિધાન સાથે તમે સંમત છો ? શા માટે ?
- (ગ) ભારતની અર્વાચીન વર્ગવ્યવસ્થાએ શિક્ષણ પર કઈ કઈ વિભિન્ન અસરો જન્માવી છે ? ઉદાહરણો દ્વારા ટૂંકમાં સમજાવો.
- (ઘ) “પ્રવર્તમાન સમયમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સમજ માટેનું શિક્ષણ એ અનિવાર્યતા છે.” પ્રસ્તુત વિધાનના સંદર્ભમાં પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સમજ માટેના શિક્ષણનું મહત્વ સમજાવો.
- (ચ) રાષ્ટ્રીય સંસ્કૃતિના નિર્માણ અને જતનમાં કેળવણી કેવી રીતે ભાગ ભજવી શકે તે જણાવો.
- (છ) માનવસંપત્તિના વિકાસમાં કેળવણીની ભૂમિકાની ચર્ચા કરો.
- (જ) સામાજિક ગતિશીલતા એટલે શું ? શિક્ષણ અને સામાજિક ગતિશીલતા વચ્ચેનો સંબંધ દર્શાવો.

ENGLISH VERSION

- Instructions :** (1) Read the question carefully and answer precisely.
(2) Answer to each section should be written in **separate** answer book.

SECTION-I

Answer (a) and (b). Each answer should be in about **750** words :

- 1** (a) Explain the interrelationship between education and philosophy. Explaining clearly the concept of education philosophy. Discuss the scope of educational philosophy. **15**

OR

- (a) What do you mean by education for values. Discuss the role of the teacher in promoting different types of values through education. **15**
- (b) Discuss the following points keeping in the view the philosophical outlook, of pragmatism. **15**
- (1) Concept of education
 - (2) Curriculum
 - (3) Role of the teacher.

OR

- (b) Discuss the following aspects of education with reference to the educational philosophy of Maharshi Rabindranath Tagore. **15**
- (1) Objectives of education
 - (2) Curriculum
 - (3) Methods of education.

- 2** Answer any **five** of the following each answer should be in about **125** words :

- (a) Discuss the basic principles of existentialism.
- (b) Explain the limitations of Idealism.
- (c) Keeping the views the educational philosophy of Gandhiji discuss the role of the teacher in education.
- (d) What is the impact of Realism on class-room teaching.
- (e) Discuss the characteristics of graded educational method of *Maharshi Aurbindo*.

- (f) "Values can never be thought they should to be caught". Discuss your reactions about this statement.
- (g) Discuss the main characteristics of Naturalism.

SECTION-II

- 3** Answer any **two** of the following. Each answer should be in about **400** words. **20**
- (a) What do you mean by Socialization ? What are the institutions that contribute in the socialization of child ? Discuss in details the importance and role of any one institution that is responsible for the socialization of child.
 - (b) What is modernisation ? Modernisation of society depends upon the modernisation of education why ? Discuss in details.
 - (c) Keeping in view the Present Indian situation discuss the positive and negative impact of national economical system of education.
- 4** Answer any **five** of the following. Each answer should be in about **150** words. **30**
- (a) What do you mean by national integration ? Discuss the role of education in promoting national integration.
 - (b) "Education and Society must be ever changing." Do you agree with this statement ? Why ?
 - (c) What are the various effects of present class system on education ? Discuss with illustrations.
 - (d) "In the present situation education for international understanding is the must how." In the light of this statement explain the importance of education for international understanding.
 - (e) Explain what role can education play in creating and maintaining national culture ?
 - (f) Discuss the role of education in promoting Human resources development.
 - (g) What do you mean by social mobility ? Explain the relationship between education with social mobility.